

LIETUWISZKASIS BALŠAS.

METAS PIRMAS. Tas laikraštis yra turtu LIETUWOS MYLETOJU. REDITOJAS JONAS SZLUPAS. NAUJAS JORKAS, 7 d. lapkričio mėn. 1885 m. No 11.
„LIETUWISZKASIS BALŠAS“ IŠEJNA NAUJAME JORKE PAGAL IŠGALE. KASZTUOJA ANT METU 2 DORIELU, O AUROPOJE 2½ DOR. ATSKIRAS NUMERIS 8 CENTAJ.
UZ COLI APGARSINIMU ANT METU 10 DORIELU, O WIENA SYKI GARSINANT 20 CENTU UZ KOZNA EJLUKE. ADRESAS REDYSTES: JONAS SZLUPAS, 43 SPRING STREET, NEW YORK.
ENTERED AT THE POST OFFICE AT NEW YORK AS SECOND CLASS MATTER.

KO MUMS REJKA.

Rasdas izs Warszawaos p. Szerno.

[Tąsa.]

Kaip kitosedalykuose, taip jau ir auginimė naminiu gywuolu nedaug mės pasikėlėme no laiko, kada musu tėwu tėwai ukawo, o dar kitas weisles auginamas musu tėwu apleidėme szendien, nors priezasties to apleidimo suprasti ne galime. Karwutės musu yra menkos, nedaug turi mėsos, nei skura nedidelė, pieno duoda po du goreziu ant dienos. Awutės turi wilna, izs kurios austi tiktai miła yra galima. Gana yra pažiūrėti i karwes weislės Szwyż, Yorkshire arba angliszku trumparagiū, idant kožnas pripažintu, kad weislė karwiu musu ukininku yra menkiausia, kad pagerinus ja ukininkai didesne izs auginimo karwiu nauda turėti galėtu ar tai parduodami dėl mėsos ar dėl pieno. Didelės trumparagės angliszkos karwės, kurias wisur dabar kaipo labiaus beweik naudingas imasi auginti, duoda per diena 25 - 32 kwortu pieno. Maiszydami weisle musu mažucziū karwucziū pakeltumėme taip diduma karwiū, o tuomi pacziū ir kaini [prekia] galwiju prie pardawimo, ir izsgautumėme pie no gali daugiaus ne kad dwigubai. Wisos weislės ukiszku gywuolu per maiszyna su kitomis weislėmis ieina i geresnes. Rusu cėsorius Petras Didysis igabeno dwejata karwiū ir tekiu jauzciu izs Ulandijos, paleidias juos piowingose wietose prie upės Mėzenio, per maiszyna wietinės weislės mažos wertės, iweisė garbinga szios dienos weisle karwiū Kolmogoro. Tokiu pat budu galėtumėme pagerinti sawo awis, kiaules ir kitokius naminius gywuolus, maiszydami kokie szendien yra su weislininkais geresniu weislu. Weislininkai teisybė brangus yra: butu per brangu pirkti wienam ukininkui, bet kas wienam padaryti butu sunku, darrant ta *viribus unitis*, walszeis, sunkumo to nejaustu. Iz pagerinimo weislės nauda netik wisas walszeis, bet wisa mums brangi Lietuwa turėtu.

Kitos dalyse auginimo nors naudingos, bet tarp lietuwu ju nauda ne yra suprantama, ar no auginimo mus užlaiko prigimtas tinginiawimas. Truszkius arba kralikus pas mus dėl luoszos waikai tiktai arklidėse ar awiu garduose laiko, nors idant auginti tiktai dėl luoszos mės esame neturtingi, newalė mums izsdawinėti piningus be naudos, ne mums weisti weisles dėl bėgimu lenktyneimis, palikimie tai tautoms turtingoms, kaip anglams ir prancuzams. Warszawaos szio-meto parodoje matome milžiniszkus truszkius Belgiszku weislu (Belgijoje augintoju nauda milijonais franku rėknojasi] didumo pusėtino jėriuku. Mėsos daugiaus duoti jie gali ne kaip žasis, o ir wilna taipjau naudinga ir perkama skrybelninku. Kitur wėl augina ilgaplaukes Angoros weisles, izs kuriu plauku audžia taip brangius turkiszkus diwonus ir skepetas. Auginimas tokiu weislu pas mus nebutu tai luosza waiku, bet tautiszka nauda. Kur paziurime wis yra galima tarp musu ukininku pagerinti weisles szios gadynės, wietoje musu mažu wisztu yra kitos weislės didumu kurkinams lygios, kaip Kokinkyniszkoji, ir taip pat daug kiauszinu dedancziuos; kiauszinei dėl iwedimo weislės nebrangei kasztuotu, reikia tiktai, idant musu ukininkai norėtu juos isigabenti. Metuose 1883 atwežė izs Amerikos i Londona dėlreikalū Anglijos 417.000 gywu gywuolu; awiu už 50 milijonu franku, szwiežios sudytos mėsos už 400 milijonu franku. No 21 sausio iki 4 kowo 1885 per 43 dienas atplaukė i Anglija izs Australijos ir Naujos Zelandijos 11 laiwu, kurie igabeno 111.844 awiu, 4.800 jėriuku ir 1611 jau

tėnos czwercziū. Nors no Australijos i Anglija yra 10.000 su wirszumi kilometrū, wienok ta parwežini pardawinėjo uostuose Anglijos: awiena po 1 fr. 20 c. už kilograma, jėriukupo 1 fr. 9 c. - 1 fr. 52 c., jautėna yo 1 fr. 12 c. - 1 fr. 34 c. O mės prie sawo auginimq netik mėsos swetur siustie negalime, jei nerokuosime kelata tukstancziū kiauļu perka mu i Prusus, bet didesniu sawo mėstu maitinti negalime Kaunas, Wilnius ir Gradnas dėl mėsos gabena sau jauzcius izs Ukrainos. Warszawaos wienas kondytorius bėndė dēl sawo reikalū pargabenti swiesta izs Ulandijos, kurs jam už swara izspuolė po 25 kapeikas; kuomet už wietini swiesta reikia mokėti po 40 kapeikas. Lygindami sawo uke su uke kitu matome, kad mės nelabai augszciaus stowime no anos gadynės, kada žmonės sau gywenimus ir namus ant mietu azeruose statė. Tautos gadynės lygintu akmenu, kuriu paminktus ir szendien randame laukuose, akmeniniuose kirwukuose, wadinamuose perkuno kulkomis. Gywentojei tos gadynės augino wisus tuos gywuolus ir gal nemenkesnės weislės, kaip lietuwei szendien, tiktai wisztos, žasys, antys dar nebuwo tuomet prijaukintos; sėjo tuos paczius jawus, kokius lietuweiszendien augina, tiktai be rugiu, kuriu dar nepažino; žiame arė žagre taip kaip ir szendien, tik wietoje geležiniu nuoragu turėjo akmeninius. Kuomi gi musu ukininkai augszciaus stowi už szios gadynės laukinius papuus, jei bent tuomi kad lietuwis sau trobas stato ant žiamės, kuomet papuus stato sau gywenima ant medžiū augsztai, ir tuomi, kad jisai gywendamas sziktamo kraszte apsirėdymo nereikalauja. Kaip letuwei, taip ir papuai, kad tik szendien turėtu ka walgyti, wienok sawo tautiszku reikalū nesupranta. Ilgiaus taip ukaudami ateisime ant to, kad patys sawia maitinti negalėsime: duona izs Amerikos gabenam, i bus pigesnė už musu pacziū auginamą; mėsą turėsime pirkti izs Australijos ar Buenos Airės; materija dėl apsirėdymo gabensime, o jau ir szendien gabename izs swetimū szalu, nės sawo neturime, bet kuomi už tuos daigtus mokėsime, kuomi sunkius mokeszcius walstijai atiduosime, kada sawo darbu waisiu neturėsime kur pardoti, nės prie darbo be izsminties, supratimo ir mokslo jie budami brangesni nerat dėl sawias pirkiku. Szendien užrubežinės tautos perka no musu kiaules ir arklus. Apie pagerinima weisles kiauļu musu ukininkai nemislyja; garbinga senowės žiamaitiszku arklū weislė, ant kuriu raiti tėwai musu gynė no swetimū antpuolu rubežius sawo tėwynės, ant kuriu užsėdia wijo ir muszo neprietelus sawo tautos ir sawo draugu, szendien beweik izszisweisė; o jeigu izszilaikė, tai dėlto tik, kad jos apgynima paėmė i sawo rankas žiamaitiszku arklū apgynimo draugystė, o labiausei itaisytojas tos draugystės kuningaiksztis Oginskis izs Rietuwos; bet tai tik Kauno rėdyboje. Arklei Wilnaus ir Gradno rėdybu, nors paeina izs tos pat žiamaitiszkos weislės, taip jau pasinėkino, kad ne daug didesni yra už ožkas, žinoma, kad drutumus ju ir gi stiprybė stowi ant wieno su didumu. Geresnius arklus, kurie butu galēja sluzyti dėl užlaikymo gerumo weislės, izspirko swetimi, pasilikusios wėl izsrankos tiktai ant wietos werte weislės wisnėkino. Nereikia mums puikiu, tiktai dėl parodos ar lenktytyniniu bėgimu weislu, bet reikia drutos greitos ir nelepios, o tokia yra sena žiamaitiszka weislė, nau dingiausia dėl darbo. Norintieji auginti gražesne, puikesne ar didesne weisle, iweisti ja galėtu maiszydami žiamaitiszkos arklus su weislininkais arabiszkos, turkiszk s, ar dēnieszkos ar angliszkos weislu. Dėl izszplatimimo wienok tokios weislės po wisa apigarda reikia amžiu tardymu ir mėginimu. Arklei taip žiamaitiszkos weislės kaip ir szertinei wisada ras pirkėjus Prusuose, kurie nors turi puikia kariniu arklū weisle auginama Trakėnuose, bet skaitlus ju neiszten-

ka reikalams walstijos, wienok ožku tokiu kaip Wilniaus rėdyboje kaipo nenaudingū žinuma kad nepirktu.

1882 metuose szkasta swėte 381 milijonu tonnu akmeniniu angļu, 36 milijonai tonnu geležies (daugiausei Anglijoje, paskui eina Sawienuotos Walstijos sziaurinės Amerikos, po ju Wokietija ir Prancuzija). Wertė izskastu žiamės turtu tuose metuose 7 milijardai fr.; tarp kuriu wertė aukso ir sidabro buwo 1 milijardas 100 milijonu fr., o wertė angļu 2 milijardu 700 milijonu fr., taigi dusyk tiek kaip wertė aukso ir sidabro drauge paimtu. Žinoma, kad turtai musu žiamės ezion ne yra parodyti, nės kalnakasystos pas mus nėra, nės apie musu žiamės turtus nežino. Kasa laukuose kaimai tiktai durpas, kur jos yra, o nei izs durpu galimos naudos sau neiszrenka. Žinoma, kad izs durpu per destilacija izstraukia parafy na, izs kurio geriausias dirba žwakes, bet tai wis kitur, — mės ir taip esame turtingi, idant tokeis mažmožeis galwa sau sukytumėme. Izszdarbysta darpincyziū Meklenburgo, Hanowero, Oldenburgo ir juu durpiniu fabrikū izsziplatinė netik po Wokietija, bet didelė dalis eina ir i swetimas walstijas. Musu ukininkai renka izs lauko akmenis, kuriuos deda po pamatais sawo trobu. Izs ju girnei girtas izskafa, bet szendien jau ir girtu mažiaus, nės malunuose akmeninės girtos yra prancuziszko mis wadinamos. Nors medega ir dėl praducziszku girtu rastumėme ant wietos, wienok tokiu girtu nės pas mus ne daro, o dėl malunu reikalū gabena izs Warszawaos ar Prusu brangius piningus swetimiems mokėdami. Izszlynos puodėi, daugiausei wokieczei, lipina puodus ir bludus, izs molo deginaplytas, nors izs jo ir daugiaus daigtu padaryti galėtu. O tai rodosi ir wisi gilumos žiamės turtai, izs kuriu lietuwei sawo tėwynėje naudoja, apie kitus turtus sawo žiamės nežino, ar turi dar kokius. Nors musu žiamė yra dugnas senowės juriu, nei aukso nei sidabro turėti negali, bet ir apie tai tikrai sakyti negalime, kas gali žinoti, nės nei wienas mokslininkas nejiszkojo. Kas 30 metu atgal atgal galėjo sakyti, kad pietinėje Aprikoje atras taip turtingas kasyklas diemanto, po kuriu radimo ir prekia ju per puse beweik pasimažino, ir gi pustynėse, kur pirma tiktai laukinis kafiras ar Hotentotas perbėgdawo, izszdygo kaip grybai po lytaus dideli mėstai. Diemantu kasyklos prie Kimberleyo duoda kasmet tu brangiū naugiu už 100 milijonu fr., izs ko minta tukstanczei žmoniū. Jei mės sawo tėwynės žiamėje ir ne rastumėme aukso, sidabro ar diemanto, bet galėtumėme rasti kitus turtus, kuriuos parduodami imti galėtumėme auksa no perkancziuju. Kasyklos aukso ne daro tautu turtingesniomis, jeigu jos sawo ukės westi ne moka. Britanija [be koloniju] neturi namie kasyklu nei aukso nei sidabro, wienok daug turtingesnė yra už Rusija su ios mantingomis aukso ir sidabro kasyklomis Sibėrijje ar Nižne Tagiluje, nės Anglija už sawo tiktai izszdarbysta angļu ir geležies gali nupirkti wiso swėto izszdarbysta aukso, sidabro ir diemanto, nors nei anglis nei geležis neyra brangios. Inžinieris Giedraitis jau no kėlu metu tyrinėja žiamės turtus Kauno rėdyboje, bet tas sunkus darbas daug reikalauja czėso, o Giedraitis yra tiktai wienas. Yra lietuwu kalnakasinu inžinieriu, wienok tie dirba swetimiems, kurie alga moka, namie be darbo neiszmintas.

Kaip peržiurėtose dalyse lietuwu ukės, taip ir lygėi ranku darbuose ir pramonėje nedaug musu wiengencei pasikėlė no czėsu *Roi d'Yvelot*. Netik swėtiszkos parodose, bet ir skrytiszkos neturi lietuwei kokeis sawo darbais priez swėta pasigirti. Swetimi neranda lietuwu nei ju darbu susiejimuose moksliszkuose, nemato ju ir pramonės ar ukės parodose. Nėra lietuwu ir ant targgiminzsku brolystės kėlu. Tauta, kuri nei jokiu sawo darbu, nei apsiųntimū

į akis nemeta ir nerodo, negali būti gyva. Dėlto ir kuko swetimi lietuvius jau už iszmirusius. Apie iszmirimą mu su tautos jau no senei Rusu laikraszei skambina, no senegreda, nors užkimusiu no girtuoklystės balsu pardavė teisybę už piningus waldžei wyresnybinei mokslininkai Rusu, *requiescat in pace*, nors wël be musu darbu kiti neteisybės ir nemato. Szio meto Warszawos parodoje buvo teisybė parodyti ranku darbu audimai lietuwiu audėju Naumescio pawieczio [o isz žiamacziu ir Lietuwos Wilniaus ir Gradno rėdybu uždrausti yra isz patyziu generolo Gurkos], isz kuriu Syderewyczėnė gawo dowanu 15 rublu; po 10 rublu gawo: Sutkaitėnė, Kasparywyczėnė, Tataraitėnė, Martisziunėnė, Syderewyczėnė, Lengwenėnė; o po 5 rublus: R. Walaitis, J. Wafaitis, A. Bałtruszaitis, Bacewyczėnė ir Maszotas. Audimai tu lietuwininku teisybė yra gražus, bet kas isz to gražumo, kad iszausti dirbtuwėse yra ia gražesni, plėnesni, o kas labiausė — pigesni. Ranku darbu audimas ne audimas, kada ta pati gali padaryti dirbtuwes pabrikuose, nepakels nei jo gražumo, nei lietuwiszkos pramonės ar ranku darbu, nės rankos nekados negali eiti lenktynėmis su maszina, kadangi dirbtuwes dirba ir pigiaus ir greiciaus. Rankomis dirbti reikia tiktai ta, ka dirbtuwes padaryti negali. Atsiuntusios i paroda sawo audimus Lietuwos ukininkės, jei surokuos maista audėjos per keleta nedėlu, kokio tai czėso reikia dël iszaudimo rankstaklėse ju parodytu darbu, jei surokuos, ka per ta czėsa rankos audėjos uždirbtie galėjo [dienes uždarbio Lietuwoje rokuojasi 30 kapeiku], paczios pamatys, kad už tuos paczius piningus galime nusipirkti pigiaus, ir gal dar geresni dirbtuwės audima, o jau pamacziusios ir supratusios ta dalyka palaus austi naminėmis staklėmis. Dirbantis žmogus ir walgio ir apsirėdymo reikalauja, o dirbtuwes tiktai — ugnies ir wandens. Audėja audžia tris nedėles, dirbtuwes ta pati iszaus per dwi dienas, ar dar greiciaus. Kitoku lietuwiszku darbu nei joku parodoje nebuwo, nebuwo ir auginamu gywuolu nei sėjamu jawu. Rankomis musu moteris ir mergos galėtu naudingai megzti mezzinius, koku pagal desenius dirbtuwais nelabai yra galima sumegzti. Raszo apie iszradima mezzininės maszinos pagal ploniausius desenius senowės Brabantijos ar ir Wenecijos mezziniu, bet apie platinimasi maszinszku iszdarbiu negirdime; tur buti maszina ant praktikos nepasirodo gera. Mokintojas nors didesniuose mēstuose dël iszmokinimo musu mergacziau butu galima prisitraukti isz wietu, kur dabar augsztai pastatyti. Kožna toki wietu turi ir sawo desenius ir kitaip mezza; brangiaus i yra isz Brukselės, norint man rodosi, kad tarp lietuwiu mezzancziu darinius ingakis puolanczius; labiaus platinuos i taip wadinami weneziszki *pizzi polychromi* isz wisaip dariniuoti siulu kwietkomis mezzami, kuomet Brabantiszki, Alensons, Valencienes ar Airiszki yra daromi isz wienokiu tik siulu. Mokslas mezzimo nereikalauja ilgū czėsu, keletos mėnesiu užtenka dël iszmokinimo dailiausio darbu. Dël mokimimo nereikia mums mokslawiecziu, o tik parsiszaukti nors isz Wenecijos mezzike, kuri galėtu mokinti nors isamdytuose namuose; toks dalykas neorangei kasztuotu, o duotu uždarbi lietuwaitėms ir po kelis szimtus rublu per metus. Wietose wadinamose mokslawietėmis musu meilingiausias administratorių Kochanowas uždrausti mergaites mokinti lietuwiszškai liepdamas iszguldinėti mokinima *gosudarstwennym jazykom*. Tam generolui rodosi, kad lietuwaitės negerai megzta, jei mokinamos butu lietuwiszškai; i mokslawiete galėtu igabent maskalka isz Arkangelsko, kad tik lietuwei piningus mokėtu. Jisai uždraude Petrakawos mezzimo mokslawietėje lenkiszki mokinti mergaites. Jazyk gosudarstwennyj tai — *idee fixe* Kochanowo; jis liepė lietuwiams katalikams melsitės bažnycziose ne sawo prigimtoje kalboje, bet „w jazykie gosudarstwennom“, gal, ir pagal sawo misli, dël musu geronės jam rodosi, kad kaip wyresnybė Rusu, taip ir Diewas nesupranta maldos sawo waiku ju prigimtoje kalboje. Wienok man rodosi, kad Diewas iszmintingesnis ir teisingesnis yra už ponus generolus ir administratorius, jis kalba wisu sawo waiku supranta ir iszklauso maldas ju. Mezziniu mezza Rusu kaimu bobos ir siunczia juos ant pardawimo in didelus mēstus, kur jie brangei yra perkami. Mezzikės ir Brabantijos ir Prancuzijos iszmokinimo darba no ingabentu senowėje mezzikiu isz Wenecijos. Lenkuose yra keletas mokslawiecziu mezziniu: Rymanowe, Gromadzicuose, Skalbmierze ir Petrakawe. Tame paskutiniam mēste mo-kytoja buwo iszszaukta isz užrubežio, bet Kokanowas uždraudė jai mokinti lenkiszki ar swetimoje kalboje (wokiszkoje ir prancuziszkoje), o ji rusiszki nemokėjo. Warszawoje yra keletas tokiu mokslawiecziu, bet isz tu geriausei stowi mokslawietė Gabrelėnės, ji daugiausei irmokinancziu turi, nės už moksla užmokesnio nereikalauja, bet no pirmos dienos pati mergaitėms moka. Yra ir Wilniuje toki mokslawietė, bet joje nėra tik mokslawiecziu. Netik mezziniu, o ir kitokie ranku darbai, pritinkanczei iszrinkti, galėtu butie tarp lietuwiu su nauda platinami. Zamoiskis Podzameczė netoli Lublino pastatė bernu mokslawiete, kurioje jaunus ukininku waikinus mokina netiktai apsiėjimo bernu, bet ir dirbti wisokius naudingus mažmozius. Dailus buwo Warszawos parodoje iszdrožinei ant medžio tos mokslawietės: rėmukai dël paweikslu, wainikai, mukelės ir tt. (Gruzdziu)

walszciuje, Kauno rėdyboje Benys Lengwenis lietuwininkas be mokslo pats isz sawias iszsimanė iszdrožinėti mukelės ir daug kitu drožiniu labai dailėi, ir jo nuoweikalus, diuwokus' aplinkinės parapijos pažysta ir perka. Taipgi jo statyti kryžei yra labai dailėi nutaisyti, numalewoti ir i juos daug nawatnei iszdrožtu szwentuju istatyta. Taipogi istabius kryžius macziau apielinkėje Rasemiu, bet nežinau prawar. dės drožtojo. J. Szl.] Szwicarijoje aplink Genėwa ir Wokie tijoje Szwarewalde su wirszumi szimtas tukstancziu giminiu minta isz dirbimo dziegorelu kieszemiu ar sieniniu Szwarewaldineis wadinamu, kurie iszsiplatinia yra po wisa nors tolimiausia swėta. Jie yra daromi ne maszinomis, bet rankomis netik wyrn, bet waiku ir moteru. Taipogi yra žinomi wisam swėtui iszdrožimai ant medžio rankomis žmoniu Szwarewaldo arba iszkalimai marmule skrybėlės Florencijos, filligranai Lisabonės ar Wenecijos arba mažmozei isz lawos ar koralu daromi gywentuju apiegardoje Neapolo; tai pogi wisokie mažmozei isz mariniu dēziu nutaisomi pamarniu gywentuju Graikijos. Brangiansi dangalai Persijos, Kaszmyro ir Smirnos taipogi rankomis mergu megzti, nors tu iszdarbiu yra dienos ne per ilgus prie iszsiplatinimo pabriku, kur ta darba maszinos atlieka. O tie wisi darbai yra daromi ne lietuwiu rankomis, bet swetimose szalyse. Lietuwoje atsitiko man ir matyti rankomis lietuwiu padaryta szmicziola su inkrustacija isz perlinės dēžės. Tas szmicziolas teisybė yra gražus, jo padarymas prastais irankeis ilgai nusitėšė, bet reikia pasiklausti, kokia yra isz to padarytoji nauda? Ta pati szmicziola, o dar ir gražesnio modelo ir gražesnios paiszos, su geresneis irankeis darbininkas mēsto padarys dusyk greiciaus, per ka ir brangumas jo butu mažesnis. Widuramžyje klostoriuose zokoninkai nežinodami, kaip czėsa wartoti dirbo daigtus nenaudingus. Newienas girdejo apie gruda kwieczio apraszta wisais poterėis, kuri os perskaityti yra galima tiktai per didei padauginanti mikroskopa; o koki isz to kam nauda, juk tuos poterius ir be mikroskopo kožnas gali perskaityti kningose? Taipogi pats macziau sudegusiam muzėjuje Gasnerio rankomis italiszku zokoninku sulipyta isz koralu ir mažiuku dēziu, su trobomis ir žmonėmis mēsta Betleem su apiegarda. Darbas teisybė yra gražus, dël jo nuweikimo žmogaus amžio tik ka užteko, bet toki dalyka galėjo daryti tiktai zokoninkas, kuris nereikalawo rupintiesi apie maista ar apie naudinguma sawo darbu, jis norėjo tiktai nuoboda no sawias nuwaryti. Toki waizda teptuwis ant audeklo nutėplinėtu už deszimta dali wertės, o dar toks waizdas ir estėtiszki butu wertesnis Darbininkai Kynu isz szlapio arba slaniaus kawu drožia wisokius mažmozius didelė reikalaujanczius kniupsojimo, bet Kynas minta per diena keleis szauksztais ryžiu, apsidengimasis jo tai wieni marszkienei ir sziaudinė skrybėlė, o ir prie tankumo gywentuju ir daugumo dirbanecių ranku jisai neranda kuomi kitu saw maista užpelnyti; tokie iszdarbei nors daug truso reikalaujanti wienok yra pigei pardnodami. Musu ukininkai daugiaus už Kyna turėdami sawo reikalū už tokius piningus ta pati daryti negalėtu. Taipogi už nawatna daigta laikyti galime ir diwona, koki macziau daryta indijoniszku mergu rankomis Meksikoje, megsta isz mažiuku plunksnu kalibru, isz kuriu dailėi sudėtas waizdas medžioklės. Tokie darbai yra labiaus losza dirbaneciujū, o ne tokie, koku platinėti reikėtu, taip kaip ir wisokie waizdai isziinti siulais ar perlais gražiomis rankelėmis senowės mergelu. Tu amžiu mergelės nėko nedirbdamos turėjo, idant ne pakwaistu, koki nors saw darba iszrastė, nors jis nenaudingas, o prie darbu jau netaip yra nuobodu ir jaunikiu laukti. Ir szendien dar, iszimant tik Amerikos Suwienuotas Walstijas, mergelės dar yra taip auginamos kaip senowėje, nors iszlygos gyvenimo yra kitokios. Tokiam tiktai padėjime ir yra galimi turgai ir jomarkai gywa mergacziau mēsa dël paleistuwystės, ka taip smarkei apraszė Londono, Pall Mall Gazette'. Mergaitė pasilikusi wiena negali saw maista užsidirbti, nės nemoka naudingū darbu, o piłwas yra ne a. kantrus; tukiū budu ir turi pulti ten, kur aškana kas paszaukia. Nors tukstanczeis mergacziau Londonas kasmet parduoda, wienok dar Anglijoje moteriszks auginimas yra daug geresnis kaip pas mus, moteris turi daugiaus lauku dël uždarbio. Warszawoje jau matome moteris pinant kaszes, siuwant czebatas, darant skrybeles, kedes ir tt. Teisybė lietuwaitės dar nereikalauja parsiduoti, idant už taip laimėtus piningus pirktu duona dël alkstancziu tėwu ar mažesniu brolu; o tai tik dēlto, kad tankumas gywentuju netoks kaip swetimose szalyse, bet prie ju pasidauginimo ateis po eilei ir i Lietuwa tie sunkus czėasai, o kiek musu mergaitės uždirbtu? Szendien jos wietu gali gauti tiktai kaipo sluginės ar diendarbės kaimuose, i mēsta ir už slugine netinka, nės nei skalbti gerai moka nei walgyti wirti. Darbas sluginės ir nebus užtenkamas, nės ateiwei kaip wakarinei taip ir rytinei atsiwėda su sawimi tarnus sawo wiengenczius.

No tu dalyku pereikiamė i kitus remeslus jau netiktai dël naudos dirbanecių, bet i tuos, be koku mės apsieiti negalime. Isz lietuwiu atsiranda tiktai pritinkanti dël kaimu sziaucei ir kriaucei; kitoku rankpelniu nėra. Raczėi gi, daildės, kalwei, slėsorei, mildažei, kaidirbei, dażytojei ir kiti — tai ateiwei wokieczi nēkiausiio papėdžio, kurie darbo ganti negali, ar ilgapeisei žydelei mēsto; lietuwiu gi da-

is sziuose ranku darbuose taip yra menka, kad ju ir nėra ke-
minėti. Lietuwei ir norėdami ranku darbu mokintiesi ant-
wietos negali, nės nėra kur: wietinei remeslininkai ateiwei-
nenori priimti i moksla, nės patys supranta, kad atsiradus
remeslininkams isz wietiniu gawalu, patys turėtu iszsikelti
ten, isz kur atėjo, o ant galo ir tie ateiwei patys nelabai yra
druti sawo remesle, kad pas juos ir mokintiesi nėra werta.
Taip yra netik kaimuose, o ir mēstuose. Szendien tokiamė
mēste kaip Wilnius arba Kaunas norinti pirkti saw pusėti-
nus drabužius, czebatas, szėpa ar wėzimėli turi parsigaben-
ti isz Warszawos, nės wietinei darbininkai gerai ir dailėi
tu daigtu padaryti nemoka. Ko mums tiktai reikia: aprė-
do, penia (restauratoriū lietuwiu ir nėra), arkli kausto ar
bañoja, baldus dirba ir apauna — wis swetimi ateiwei, mės
swetimiems už kožna mažmoži piningus mokėti turime, swet-
timus maitiname. Nors newienas isz lietuwiu turėtu reika-
lingus piningus dël isztaisymo pritinkancziu warstoto arba
restauracijos, bet nemoka imtiesi i darba. Kalte tai labiau-
sei menko apszwietimo. Reikalingus arba naudingus re-
meslus kitos tautos tautos suwienuotomis syłomis tarp sa-
wis suaweria, leisdami i swetimas szalis sawo waikus mo-
kintiesi, sugryžus jiems warstotus uždėjo už piningus su-
dėtus sanariu wisokiu draugyszciu. Taip ir lietuwei dary-
ti galėtu duodami medegiszka pagelba waikams dël iszsimo-
kinimo remeslu dideluose mēstuose, potam jiems namie in-
taisyti warstotus, koku isrengtus darbininkas galėtu isz-
pirkti per amortizacija; o už pagelba sawo moksle ir war-
tote turėtu lietuwius jau ant wietos sawo remesla mokinti;
isz to wisiems nauda, nereikėtu swetimiems sawo piningus
duoti, kada jie sawiemsiems yra reikalingesni. Prusuose
ir kitur yra remeslu mokslawietės, pas mus po waldžia Ru-
sijos prie wardo mokslawietės rieszai ir „gosudarstwennyj ja-
zyk“, ko wël mokinantis sziauczystės ar dailidystės taip la-
bai netrokszta, nės per ta „gosudarstwennyj jazyk“ czebatai
nesistos geresni ar drutesni. Piningus dël iszsimokinimo
Prusuose galėtu sudėti sanarei draugyszciu, o Lietuwoje ru-
siszka wyresnybė draugystes itaisyti nepawelys; dēlto gi ta,
ka kitur draugystės dirba, Lietuwoje galėtu walsezei daryti,
nės jiems negalėtu uždrausti leisti i moksla waikus walsezio-
nu.

Tolaus waikus

Kiek yra laikraszeiu ant swėto?

Wienas korespondentas prancuziszko laikraszeio „Fi-
garo“ szia wasara mėgino suskaiyti dauguma laikraszeiu ir
czėsas no czėso iszeinancziu spaudos rasztu; nors czia jojo
paduota rokunda nebus wisu wisai tiesi, wienok skaitlei yra
labai akywi ir pamokina kiekwiena apie pasiplatinima ap-
szwietimo ir dwasiszku reikalawimu. Wisu laikraszeiu čsa.
35.000, ir wienas laikrasztis iszpuolas ant 28.000 gywentuju,
bet pagal teisingesni aprokawima ant 40.000. Wienoje Au-
ropoje iszeina 20.000; pirmaja ten wietu inima Wokietija su
sawo 5.500 laikraszeiu, isz kuriu 800 iszeina kožna diena.
Po to eina Didi Britanija su 4.000, kuriu 800 iszeina kasdie-
na; ir Prancuzija su 4.092, bet tik 360 yra kasdieniniu laik-
raszeiu. Italija turi 1.400 laikraszeiu; iszeina 200 Ryme,
140 Mylane, 120 Neapolyje, 94 Turyne ir 79 Florencijoje, ir
seniausiu laikraszeiu čsanti „Gazetta di Genova“. Austro-
Wingrija apgarsina 1.200 laikraszeiu, isz kuriu tik 150 kož-
na diena iszeina. Szpanija turi maž daug 860 laikraszeiu,
kuriu treczdalis yra polytikiszki. Rusija turi tik 800, kuriu
200 iszeina Petrapilėje ir 75 Makswoje. Nekurie ten laik-
raszei iszeina 3 kalbose, 4 prancuziszkoje, 2 lotyniszkoje
ir 2 ebrajiszkoje kalboje, kitos kalboje lenku, suomiu, lat-
wiu, tutoriu ir georgėnu. Graikijoje iszeina daugiaus negu
600 laikraszeiu, kuriu 54 Atėnu mēste; Szwicarija turi 450,
Ulandija ir Belgija po 300 laikraszeiu.

Azija, ĩopszys kulturos, giedrina apszwietima tytwėi-
kos sawo žmoniu tiktai 3.000 publicistiszku organu, kuriu
2.000 prigili Japonijai; o wieniausiu laikraszzei Kynu, ku-
riuos iszduoda ne rezidentai sandoros uostuose, yra „Ning-
Pao“, wyresnybinis organas dël Pekingo, „Cheu-Pao“ ir „Hu-
Pao“ mēste Szanghai ir paskutiniamė mete Korejoje iszduo-
damas wyresnybinis laikrasztis. Trys laikraszei iszeina
prancuziszkoje Kokinkynoje ir wienas Tonkyne (l'Avenir du
Tonkin), o wisi kiti Azijos organai, iszėmus 6 persiszkus,
yra Indijoje apgarsinami.

Tamsei swėto dalei Aprikai turime welyti daugiaus juo-
dumos, spaudos srudzniu, idant joje atsirastu szwiesa, joje
iszeina tik 200 laikraszeiu, kuriu 30 yra Aigypte, o kiti isz-
eina angliszkoje naujokynėse ir prancuziszkoje.

Tarp 12.500 nuolaikiniu laikraszeiu iszeinancziu Su-
wienuotose Walstijose sziaurinės Amerikos (kuriu 1.000 kas
diena iszeina) yra seniausiu „Boston News“, kurs 1794 m.
pirma syki apsigarsino swėtui. Nemažiaus kaip 120 laik-
raszeiu Suwienuotose Walstijose iszduoda Nigrjai, ir ju se-
niausias laikrasztis „Elevator“ pirm 18 metu iszėjo mēste San
Francisco. — Kenedoje randame 700 laikraszeiu, tarp ku-
riū yra daug prancuziszku. O pietinėje Amerikoje inima
Argentyniszkoji wisuomenė pirma wietu su 60 laikraszeiu.

Australija turi 700 bewėik wien tik angliszkoje kalboje
iszeinancziu laikraszeiu; Szendwiczinės salos 8, kuriu 5 isz-
eina angliszkoje o 3 wietiniu gywentuju kalboje.

Isz wisu paminėtu 35.000 perijodiszkų laikrascezių isz-eina 16.000 angliszkų, 7.800 wokuszkų, 6.850 prancūziskų, 1.600 szpaniszkų ir 1450 italiskų kalboje.

Tokias tai žinias apie laikrascezių patalpintas i, Figaro' kėdį perspausdino ir angliszkų, Times'. Bet kas yra akiwa dėl musu, tai pilningas užtylejimas apie buwi lietuwiszkų laikrascezių. Ir argi mės isz to turime stebėtiesi? 2½ milijonai lietuwininku po waldžia Rusijos gywena be wieno laikrascezių: žydams, gruzinams, tutoriams, iguniams ir kitiems smulkniams maskolus pawelyja szwiestiesi sawo kalboje, o mus nori nusmaugti dwasiszkai, draudamas skaityti koki nors lietuwiszka raszta. Prusuose dėlei 400 tukstanczių lietuwininku turime apie 8 lietuwiszkų laikrascezių, Amerikoje ant 30 tukstanczių lietuwiszkų gywentojų ir wienas „L. Balsas' gana raiszas turi buti! O gi dėlko? Juk czia lietuwininkai yra walni, jiems nesėdžia ant sprando nei wokietis nei maskolus! Bet czia kalczin krinta ant musu brolu tamsumo, ant neiszmanymo tautiszkų reikalų, ant nesupratimo, jog mokslas yra dėl gywenimo reikalingas. Kada, ak kada pradės Lietuwos dangus bliawytiesi no apguliusi ji tamsiu tirsztu neiszmonės ir turgumo debesiu? J. Szl.

Apie pradžia geležiniu kėlu.

„Jus susilauksite, kad szalyje geležinkėlu wisi kiti kėlei nebebus sugadus ant žiamės. Pacztos miszelei bus wėzėjami geležinkeleis, nei karalus nei jo padonai negalės apsieiti be geležiniu kėlu. Darbininkams atsieis pigiaus kėlanti geležinkėlu ne kad eiti pėstiams. Asz žinau, kad sunkenybės yra labai didelės; bet kaip jus esate gywi, mano bus tiesa, nors asz tos dienos gal nesulauksiu“. Taip tai sznekėjo karcziamoje Stocktone pradzioje 1825 metu Jurgis Stepensonas, paskui apgarsėjas rastuwis.

Ir jo pasiliko tiesa, o 27 d. rugsėjo buwo diena atmintinė. Lokomotywa (wežtuwas) iszwydo szwiesa wisatos Darlingtone; tas wežtuwas szii meta szwentino sawo 60 gimimo diena, podraug ir „geležines' sutuoktuwas su garu ir szynais.

Widuryje 18 szimtmezio Dr. Outram'as skundėsi ant prastumo kėlu ir ju nepataikumo, ir jau tuomet jis padawė misli padaryti arklakeli szynais iszklota. Nedaug kas tai žino, kad žodis Tramway (szyninis arklakelis) yra pramanytas pagal prawarde to žmogaus. Jau wėlaus James Watt'as suteikė žmonystei nauja judintine pajiega: gara. Tu taigi dwieju wyru pasėta sėkla atneszė gera waisiu, nės ant juju pamato atsirado Stepensonu wežtuwas, kurs ir žmones emė wėzioti geležinkeleis.

Bet kiek kasztawo darbo, iki tai wis buwo irengta! Pastatytojas pirmojo geležinkėlu turėjo iszwysti, kiek gali wisuomenė siusti pati priesz sawia, jeigu kas nori ka naujo ir gero jai suteikti. • No senai ji garbawoja ir godoja; bet kuomet jis buwo gywas, jam teko apjuokas ir apszmeizė. Yra bewaik netikėtina, kaip atkokli buwo prieszginystė. Parlamentas ji iszjuokė, kad jis pasidrasino jam apgarsinti sawo užmanyma, jog jis istengsias sawo gariniu wežimu nuwaziuoti i wiena adyna 12 angliszkų mylu, tai butu maždaug ketwirta dalis szendieniszkų greitumo. To dalyko iszjieszkujimui priskirta komisija juokėsi isz to ir tarė, kad jeigu karwė atsistotu skersai kėlo, lengwė galėtu apwersti nauja wežima, jei isz tiesu ji butu galima atwesti i riedėjima. Žiamės waldytojei ir prekiotojei smarkei prieszginawo itaisy-mui geležinkėlo, kurs turėjo juos prałobinti. Apatinė parlamento Troba nei wieno tokio inezizimo nepriemė, o wirszutinėje Troboje ercikis Cleveland stropėi rupinosi, kad apie tai nebutu nei sznekots. Jis buwo ipykias už tai, kad nauja linija geležinkėlo norėjo iszwesti pro szali krumu, kur jis tapės mēgdawo gaudyti.

Stepensonas jau no kėlu metu su pasisekimu naudoda wio maža szynini kėla su wežtuwu anglakasyklose pas Killingworth ir nēkaip neatstojo no mislies ir kitoms wietoms parodyti wežtuwo naudinguma. Tuomi patczėsu ir Edwardas Pease mislinėjo, ar negalėtu iszrastiti gera perwežima labai gausiu waisiu ano kraszto. Jis susidėjo su Stepensonu, ir dabar abudu, drauge su keleis iszmintingais kwakrais, ilgai woltuo stengėsi pergaltėti isiwyrawusius prietarus. Tas ju mažas burelis netik kad neatležo, bet dar daug sawo pajiegu pridėjo. Pagalop pasise rė per itekme tu dwieju drasunu igyti pawelyjima no parlamento iszwesti linija geležinkėlo, gana atitolinta no anu lapinuw krumu. Iki anai dieni dar nebuwo buwia anei wienos mylės geležinkėlo, kurėis dabar kaip koku tinklu yra kožna žiamė apraukta. Anei galelis dar nebuwo itaisytas anu szyniniu kėlu, kurie szendien trumpame czėse gali suartinti ir toli wiena no kitos gywenanczias tautas. Pirmiaus oji kėlo trumputė linija tapė iszwesta no Darlingtono i Stocktona 64 metus atgal.

Isz pradzius kėlas buwo iszklotas medineis szynais, ir nebuwo nei wežtuwo nei žmoniniu wežimu. Tuomi kėlu wežtojo tik anglis ir kitoki kėbi, o traukėjeis buwo stacijo nariszkos maszinos. Bet medinei szynai pasirodė silpnais ir weikei tapė pamainyti geležineis, ir jau po 4 metu, apie 27 d. rugsėjo 1825, Stepensonas pristatė sawo wežtuwa, pirma, nēkur priesz tai negirdėta. Kersztaujant kėlu prižiūrė-

tojams, kurie ta darba wadino „nėkingu“, wežtuwas iszwaziawo su trukiu isz Darlingtono. Iszakywumo 500 žmonių susėdo i wagonus, o ir angli swarba buwo didelė. Stepensonas paleidė wežtuwa su „minėtinu“ greitumu 15 angliszkų mylu per adyna. Ziuruwai negalėjo atsdywyti matydami, jog wežimas arklu trunkiamas neistengė pawyti geležinkėlini wežtuwa. Wietinis laikrasztis nerado rubežiauz dywams o jau „Londonogazėta“ keikė kiek tik imanė ta nauja radini.

Drange su Stepensonu kėlu — neznekant apie kėla pas Killingworth — tapė itaisyta pirma szyninė linija Liverpool-Manchesterinio kėlo. Mažai yra žinoma, kad kas-žin-koks Thomas Grey suprato pirmiausei wertybe szynkėlo dėl žmonių kelawimo. Jis sawo mislis suraszė i kninga, bet begu bus ja kas pastebėjas. Tik nekurius Liverpoolo firmos susigawo ta misli, wienlaik su Pease Durhame, kurs wienok apie Grey nēko nebuwo girdėjas. Jie norėjo atsiwalnyti no Bridgeratinės perkasu draugystės, kurios siuntiniu budawo labai didelė swarba, ir isz tiesn pasistatė linija iki Manchesterio. O kad jie nemėgino žmones wėzti, tai ir tas iwedimas prideri Stepensonui.

Mažasis no Darlingtono iki Stocktono kėlas palengwa pasididino ir perėjo i sziaur-rytini kėla, kurs szendien turi 1300 wežtuwas ir daugiau negu 80 tukstanczių wagonu. O kiek gi Didi Britanija turi isz wisu geležinkėlu! 540 milijonu swaru sterlingu piningais, 16.000 angliszkų mylu ilgumas, 25 milijonai swaru sterlingu inėmimu, 23½ milijonu iszleidimu, o skaitlus keleiwiu 360 milijonu. O jeigu paimtumėme skaitlines kėlu wisos žmonystos, tai gautumėme waižda žengimo prieszakyn toki, kokio nēkur kitur nerasi-me. Bewaik yra nesuprantama, kad wisas szios dienos susinesizimas taip greitai iszskleidė. O wienok dar rastum ir tarp gywuju žmones, kurie gerai atsimenta tuos czėsus, kur nēks nei manyte nenumanė, jog kuomet nors isz Londono i Brighton bus galima nuwaziuoti per wiena adyna. Dar gal nēra szimtas metu, kaip rengdamasi i tolyma kėlone keleiwei jieszkojo sankelautoju wiename wežime. Tuomet wieszkelei taip buwo błogi, jog wisuomet wėžėsi su sawimi kujukus, winis ir wirwes, kadangi no trunkymo szistas pasigadydawo. Kelonė isz Londono i Newcastle ir atgal kasztuodawo 1500 rublu. Szwentinant geležinkėlu jubilėju 1925 m. žmonės jau toli gražu taip kebeausztins geradarystes wežtuwo arba lokomotywos kaip kad daro musu gentkartė, nors jau ir mės i geležinkėlini žiamėtapi su raudonomis ar juodamis brukszmėmis žiurime gana atłuszi.

Szendien mės skundžlamėsi, kad trukis „isz lengwewaziuoja, kada jis padaro per adyna 4-5 geograpiszkų mylu, o 60 metu atgal buwo neiszspasakomi dywai, kad tas trukis galėjo bėgti per adyna 15 angliszkų mylu. Kas dabar mislyti, jog butu galima gywenti be geležinkėlu? O ar czia daug czėso atgal daro musu tėwai, o ir mės patys apsiėjome be ju? — Kuomi yra užkariautojei ir karžygei priesz toki milžina ciwilizacijos, koku kad buwo Stepensonas ir jojo pagelbininkai?

Mės lietuwininkai daug galime pasimokinti isz to, kas yra augszeczias pasakytas. Newienur mės ir geriausius darbus pawizjo pradzioje geidžiamie nusmaugti, o ir nesuprantame dar darbu ciwilizacijos reikalingumo. Kuomet pabusime isz sawo snudumo? K.

Naujas greitaiwis.

Paskutiniuose metuose labai pasididino greitumas laiwu ir musu garlaiwei perwaziuojadidžiamari su tokiu greitumu, apie koki nēks nedryso mislyti tuojau po atradimo laiwinio szriubo. Bet greitumas randa sawo rubežiu prieszginybėje ar atrėmyje, koki wanduo daro dėl laiwinio pilwo ir, nors jau daug tapė tardyta, ta prieszginybė mažai susimazino. Dabar gi staigu inžinėris Pragoje Emylis Adam paduoda nauja užmanyma, kuriuomi ta prieszginybė wisai prasiszalinanti, ir jau jis parengė maža laiwu modeli, kurs yra iwaromas i dėjima tam tikra maszinėrija; kaip rodositas radinys atnesz žmonybei didelė pelna. Iszradejas kaip kad numanė, jog laiwias, kuriam wanduo neturi prieszginuoti kelonėje, neturi wandenyje nei pludėti; už tai jis mėgino sutaisyti laiwa, kurs butu pats iszsiukėlas wirszuje wandens, kuomet tik jo judintinė maszinėrija rogsotu wandenyje. Tajudintinė maszinėrijasusitaiso isz 2 pawėdžiu ing cigara, tai yra: prieszakyje ir užpakalyje susmailintu kiawuru geležiniu cilindru, kurios wiena su kita yra sujungtos ir ant wirszutinės sienos turi ikerpta geležini szriubo taka. Wirszuje tos cilindros guli ant lankuotos kokstrukcijos garinė maszina ir tam tikra laiwu wieta dėl marininku, keleiwiu ir nasztos. Maszina ridina abidwi cilindras ir, kada szriubo takas wandenyje kaip kad tolyn szriubuojasi, žaiwas ateina ijuduma. Suprantama, kad tos cilindros turi buti parengtos taip didelės, jog daugumu oro, kurs ten randasi, jos panesza wisa laiwa su jo italpa, ir gal butu galima, ten 3 cilindras pritaisyti dėl padidinimo iszszaszumo; sutai-kinimas ju wienodo judėjimo maszina nepadarytu nei kokios sunkenybės. Isz tardymu darytu su modelu nesiduo-da numanyti, ar bus galima praktiszkai pasinaudoti taideja, ir tikrai kad dabar naujai statomas didokas laiwias, kurio

szrubinė cilindra busianti isz tiesu waroma garine maszina, wiska parodys, ir tuomet bus galima ka tikro pasakytie apie laiwu greituma. O yra istabu ir ont to czia noriu nurodyti, kad nors no ilgu metu krasztuose, kurie turi ilgus pamari-nius rubežius, stengiasi rasti kokstrukcija laiwu, kuri pa-didintu jo greitybė, tiesiog didžiasi tame dalyke iszradimai yra daromi Austrijoje, kuri nedaug prisigłaudžia prie jurės pagal Adrijos mare. Taip wienas austras wardu Reffelisz-rado laiwini szriuba, o dabar wėl austras paduoda kokstruk-cija, kuri isz tiesu sumažina prieszginybė wandens iki ma-žiausios mažumos ia priduos garlaiwiams greitybe prilyg-stanczia greitybei geležinkėlu.

Mės gi lietuwininkai, kurie ir didelus lietuw-lawiszkus uostus turime Baltijos pamaryje, kaip tai: Karalauczius, Klaipėda, Liepojus, Ryga, mės nēko bewaik apie padary-ma laiwu ir garlaiwiu neiszmanome; o ka jau butu besaky-tie apie radinius pagerinanczius szendieniszkas laiwu kon-strukcijas! Mės esame tamsus kaip czlabato aušas ir be ga-ło wangus tinginei. Kas istengs musu tamsa ir tinguma bent syki prawaryti, idant aplink sawias pažiurėja imtumė-me mislinėti apie žmoniszką gywenima ir apie prisidėjima nors krislelu prie žmonystiszkų darbu eigyje žmonystos prieszakyn? Oi wargas mums.... J. Szl.

WARGAS.

Wargas! kokias aszaras weržia isz akiu tas žodis! Pa-žiurėkiamie i mynias nelaimi ilgu žmonių mėstuose ir kaimuo-se! Ziurėk i nesurokuotas daugybes tu, kurie baimingi ir nusiminia jieszko sau kasdieninės duonos ir nēko daugiau neranda kaip tikjos sausa pluta!

Didelė mynia dirbanczių žmonių negali nutildyti reika-lingiausias pareigas. Iszlaikomasis skatikas jau yra prie pabaigos, o nēra nei jokios wilties rasti sau darba.

Ar reikia stebėtiesi, kad piktadarystės kaskarts pasipla-tina daugiau tarp žmonių?

Tai nelaimingas laikas!

Pažwėlėk i ta žmogų; jis nuklimpo mislyse. Tai yra wienas isz daugybės musu dirbtuwu darbininkas; namie sėdžia jo pati ir ketwertas waiku. Dėlko gi jis yra taip nu-siminias?

Jis neturi darbo.

Asztuones dienas atgal jis tapė atleistas isz dirbtuwės, in kuria jis buwo istojas pirm 15 metu ir kurioje jis pirm ke-lu mėnesiu turėjo pilnai darbo, o paskui darbas kas kartas emė mažintiesi. Didelei dalei jo draugu teko ta pati nelai-mė.

Jis turt 35 metus amžiaus; 25 metai jau praslinko kaip jis istojo i didele darbininku armija. Jo mot, na mirė jau-na, weikei po atsikraustymo i szita žiame. Tėwas palikias naszlu rupinosi isz wisos spēkos apie szeszeta waiku, isz ku-riu jis wyresniu buwo. Jis šankė mokslawiete iki 10 metu, o paskui istojo i dirbtuwe. Mokslawietėje jis neiszsmoko daugiaus nēko kaip tik skaityti ir raszyti. Jis žinojo, kad Diewas sutwėrė wisata per 6 dienas, kad Adomas ir Jiewa walgydami užginta waisiu prakeikė žmones ant amžino dar-bo prakaitė, kad Jonoszius bangžuwės prarytas bastėsi per 3 dienas, o paskui tapė ant kraszto iszwemtas, kad Jozna apstabdė saule ir tt.

Tėwas mirė. Jau pirma jo buwo trejatas waiku nuėja in kapus, taip kad liko gywi 2 waikai ir wiena mergytė. Brolis pateko pas sena giminaiti, paskui jis isztraukė i wa-karus ir prapuolė. Sesuo, kuri kaip ir brolis weikei nuėjo in dirbtuwe, likosi apgauta sunaus dirbtuwiniuko. Dabar ji gywena kitame mēste namuose, kuriuos wadinti nēra ga-lima be paraudonawimo.

Paprastas kėlas!

Musu karžygis wedė paczia dwideszimt dwejus metus turėdamas.

Turėdamas ketwerta waiku jis neturi darbo — blogai jam. Per 8 dienas jis bilsoojo i neapsakomai daug duriu — bet weltuo!

Wergai nereikalawo jieszkotiesi darbo; jiems nerupėjo maistas dėl kitos dienos. Szendien yra kitaip. Szendien teisybė darbininkas nēra wergu daugturczio, bet jis yra pri-gobtas prie jo alkio skepeta ir dėlto ji wadiname afginiu wergu.

Asztuonios dienos be darbo, tai wadinasi be duonos; nės jis buwo wienas isz tu, kurie negali pasidėti ka norint dėl juodos dienos.

Kokios ateitės jis susilauks? Ar jis atras darba po kėlu dienu? Ar pražys wėl pramonė?

Pramonės dužis wis dar nesibaigia!

Kas isz jo bus? Kokios ateitės susilauks jo pati ir wai-ko? Gal susimylės koki turiinga bažnytiszka draugystė, kada wargas baigs ju gywasti griaužti. Tai wėl ubaganda-mas jis szeip taip suksiesi, pakol draugija ir wėl nepaims in tarnystejo kautus!

O žmonės nusistebia, kad pamato nelaiminga szkerma-kais apsikarszčiusi ir swyruojanti no pasiskandinimo kėleis

laszais degtinės, kuri sužadino jo gyvasties dvasę; daugmas dywyjasi isz dauginimosi turtiszku piktadarysciu; su pasibaisėjimu žiuri ant tu žmonių, kuriu jausmai yra tokie miszkiniai ir bukusi.

Nėks draugijoje tiek iszpustyjimo pepadaro kiek trukumas.

Dar palyginant su kitomis žiamėmis czia nėra tiek warguolu, kurie griaužia akis didžiunu; wienok ju skaitlus ir czia wis didinasi ir didinasi. Dužisatgryžta kaskarts mažesniuose laiko tarpuose, ir daro kaskarts didesne pražuti.

Darbo žmonės! kelkitės, pakol dar laikas, taisykite prieszginę, pakol jusu drasa dar nėra sužaužta! Jus turite didele užduote priesz sawia — isznaikinima neteisybiu, wisokių apgawysciu, kurios szendien slūgo ant peczių žmonystos!

Lenkai, Litwinai ir Lietuwininkai.

Kaip Lietuvoje taip ir czia Amerikoje nekurię besmagenie ir apsuktgalwei, kurie sawia wadina 'Litwinais', o yra szaip naujalenkeis wadinami, pirsiduoda lenkams kunu ir duszia, nežiurdami i tai, ar lenkai Lietuwa skriaudžia ar ne. Nesenei tokiu litwinu wemalus matėme Dynewycziaus 'Zaglowkoje' ir lenku sanraiszcio laikrasztyje 'Zgoda'. Bet wisur tik tres faciunt consilium; už taigi reikėjo dar trezcio mulkio, kurs parodytu swėtui, ka jis gali ir ko ji iszmokino swetimgenczei prisitraukia prie sawias. Gailu, kad tas mokslas toks yra nedoras: argi doru gali buti kuomet zmeizimas sawo tėwynės ir noru žmonių ja augsztyn pakelti?!

Nėkuomet neistengia pasižiūrėti teisybei tie, kurie sawo lizda gadina. Taip ir rasztyjos gromatos i 'Gazeta Katolicka' keikia ir bjaurojasi i wisas puses atsikreipdamas, o nežino, kad jo keikimas nėra kitu kuomi, kaip tik iszpažini mu jo silpnybės. Jeigu rasztytojas gromatos butu galėjas mums isz tikro parodyti, jog mės esą maskolams pirsidawia ar prie maskolauw priliknia, jis regimai ir butu mums regimai tai iszkaiszijos straipsniuose musu raszto. Bet... negalint isiwelti i plaukus reikia tapti szunyziu ir aplinkui bėginėjant skalyti, bene dar ir laukti, ar lenkai už ta skalyjima nenumes koki nugriaužta kauła dėl nuknakinėjimo. Czia garbė skalyjimo tenka newien rasztytojui gromatos ing 'Gazeta Katolicka', bet ir anam arėtkpylni 'Kapitonui' szun lietuwiui, kurs iszneszioja liežuwiu tarp lenku apie tai, ka nugirsta tarp lietuwininku atsitinkant, kaip raszo kapitono plikbieziulis i minėta lenkiszka laikraszti.

Wienok lenkams kailis niežti, kad lietuwininkai emė nebeklausyti czypimo ir kaukimo sawo szunbiezioulu 'litwinu'. Nebepagelbti czia nei ana cenzura, kokia jie irengė dėl lietuwiszku kningu iszeinancziu Amerikoje [primenu lenkiszka cenzura padėta ant naujėi Twarowskio iszkaiszios kningutės apie Suda]. Neprisdėjo lenkams nei tai, kad jie žadėjo ir, kaip gandas tebeina, žada Szlupa, 'pakarti' už tai, jis wisas sunkenybes pergali ir tolaus weda lietuwiszka waltele laimingai per wilniuota ir pakersztinga gywenimo mare. Ka gi tuomet bedaryti? Nėko kito kaip tik praszyti lietuwininku, idant jie sustotu. Ar gal ne taip? 4 d. szito mėnesio p. Slisz, rėdytojas lenku 'Ojczyznos', ir p. Heilpern, wienas isz lenku wadowu Naujame Jorke, teikėsi aplankyti rėdytoja L. Balso ir jautojosi, ar koku budu galima butu padaryti sandora lietuwininku su lenkais, ir reikalawo no rėdytojo, idant jis isztaisytu modus vivendi taip, kad nei lenkai nei lietuwininkai nežudydami sawo pamatiniu pažiuru wienok gi galėtu santiklėje gywenti. Ne no wieno rėdytojo L. Balso modus vivendi lietuwininku su lenkais gali buti lenkams paduotas; rėdytojas užpraszo wisu sawo brolius i taika, jeigu tik brolei lietuwininkai reikafautu bicziulystės lenku. Kas atsieina rėdytojo, tai jis lenkams nei koku tiesu nepripažysta ant Lietuwas ir lietuwininku. Jeigu lietuwininkai darys sandora su lenkais, tai bus sandora tik bėgancziuose reikaluose, ir neartimesnė, kokia kad darptumėme su wokieczais, anglais ar kitais.

Nors L. Balsas neilgai dar gyweno, wienok rodosi, kad jau jo swarba paszalinei žmonės emė numanyti, tiktai litwinai, o ir — gailėk Diewe — tuli lietuwininkai ne! Gailu, isz tikro gailu, kad tarpe draugu nesyki duodasi girdėti wisokie abejojimai, matosi neiszsitikėjimas, o kas labiause! yra skaudu — pasatumas. Tokie atsitikimai apsunkena ir taip jau nelengwu tėwyniszka darba. Argi nebutu geriaus, jeigu kožnas lietuwininkas ažuot ka nėkus szneka, piktžodziuoja ir skersakioja, sakytu: darykiamie lietuwiszka darba, darbaapszwietimo, wisi wienu noru, wisi wiena szirdžia — o trumpame czėse pamatysime waisius to darbo traszis ir weszius, kad ir patiems bus malonu paweizdėti. Jeigu jau szendien lenkai randa esant reikalingu daigtu jieszkoti prilikimo lietuwininku nors tokio, idant butu galima gywenti pakeltini gywenima, tai wėlaus, pražyduw musu apszwietimo darbams, praszaliecei dar labiaus musu jieszkos ir mums norės prisigerinti. Szendien lenkai L. Balso už prilikima jiems prižada ir mylista kuningo Klimeckio [kuris iszkeikė lietuwininkus už tai, kad jie nenori buti 'rodakais' paloku] ir wisokias geradarystes 'Ojczyznos' ir 'Zgo-

dos' — kas galės numanyti, koku mylistybu susilauksimo, jeigu wisi pasiemia už ranku, wienybėje ir sutarime, tolaus eisime keleis teisybės, apszwietimo, lygybės ir walnybės.

Taigi praszydamas brolius, idant apsudytu lenku pažadus ir troszkimus, turiu praszyti kožno lietuwininko, idant užmirsztu nėkingas piktas priekabes, mestu szalin abejones, o rupintuosi apie platinima apszwietimo ir tolausiuose užkampiuose. Wienybės darbas nebrangei kasztuoja: neatsiras nei wienas, kurs pajustu dideli trukuma no to, kad Lietuwai ant naudos atiduos i L. Balso Draugyste du dorėlu ant metu. J. Szl.

ZINIOS.

Balkanu pusiausalyje wis dar yra sunku pamatyti, kur link nusikreips atsitikimai. Serbijos ir Bulgarijos pirmtakunai armijos kaskarts artinasi, ir jau gal butumėme susilaukia muszio, jeigu swarbesnios wyresnybės Auropos nebutu apgarsinusios toms walstijoms, kad atsitikus musziui pirm ne kad pabaigs sawo darbus Konferencija Konstantinopolyje jos prispirs, idant abi pasilautu kariawusios.

Kusija jau sawo waiska pastatė ant besarabiszko rubeziaus, o Ausirija Serbijos parubežėje.

Rusija atėmė atgal no Aleksandro kuningaikszcio Bulgarijos priewardi garbės kapitono rusiszko szaudytoju bataljono ir iszmetė warda nuningaikszcio isz listas rusiszkos armijos.

Airu žiamėje dėl reikalų skyrimo sanariu i Anglijos parlamenta yra surinkta \$ 8000, ir isz Amerikos parėjo i kasa 10 tukstancziu. Parnelis prieszinasi iszrinkimui i parlamenta Callano, kurs yra wietininku Louth, dėlto kad jis neėsas nacjonalistu, taigi nedirbės priderinczei dėl tėwynės Airijos. Mės lietuwininkai galime no airu pasimokinti: airai sawo tėwynainius wisur paremia ir dėl tėwyniszku darbu nesigaili piningu. O mės?..

Kolėra jau wisai sumožo Szpanijoje, nors dar kur-nekur girdėtiesi apie pawieni apsirgima. Isz wiso su lyg sziuo laiku Szpanijoje sirgo 268,423, o mirė 97,591 žmonių. Tai baisu kiek daug!

Szwedijoje Gottenburgo uoste laiwaltis 'Aquila' nusken-do ir prigirė 22 žmonės.

Wokietijoje Duseldorpo mēste susirinkusi iszeiwystės draugystė sutarė siusti komisija i pietine Brazilija dėl iszjieszkojimo ten tam tikru naujokyniu iszskraustantiems wokiecziams.

Suwienuotos Walstijos. Pietinėje Kalifornijoje žydelel nori isitaisyti nauja Palaistina; ten jie dabar weisia duonmedi. Zyda iszleidė rasztus i wisa swėta szaukdami žydus, idant ten waziuo u, ir prižada jiems laiminga ir turtinga gywenima. Taipgi ten žada pastatyti tokia bažnyczia, kokia kad turėjo žydai Jeruzalėje.

Mc Kees porte pastatė Lauth & Mc Carthy didele dirbtuwe, kurioje žiaminė duja persimainysianti i szwiesine; kožna diena ten gali buti permaintyta dujos 75 tukstanczei kubiszku pėdu. Jeigu tas darbas isz tiesu padaromas, Naujas Jorkas ir kiti mēstai taps dudomis suwienyti su fabrika ir igys ta duja.

Naujame Jorke 17metis rasztu statytojas W. Eble, kurs nese ei už wagyste sėdėjo kalėjime, reikalawo piningu nog sawo motynos. Kad toji jam nedawė, jis szowė i ja du sykiu už ka jis dabar wėl pakluwo i tamsyne.

Bostono mēste kasžin koks T. Parton pirm 3 mėnesiu pirsiwilojo i sawo namus 12metine mergaite Merchant, ir dawė jai nēwa sodos gerti, o isz tikro tai buwo laudanum. Kad mergaitė imigo no gėrymo, jis prileidė wyrus, kurie ja gėdino. Kad ant ryto mergaitė norėjo iszeiti, Partonas ja uždarė i tamsia grinczia, o kad mergaitė syki mėgino bėgti tyklomis, Partonas ja iszmuozo ir drapanas atėmė už jos atkaklybe, ir taip nuoga ji kasd en guduriawo. Ant galo wiena kekszė ant nebagės susimylėjusi praneszė apie tai palicijai praszydama, kad gelbėtu mergaite. Tas atsitikimas mēste pakėlė nemaža trenksma.

Baltimorėje pas marininku agenta Shaney nesenei atėjo du wyriszka apsitaisia žmonės ir prasžėsi, kad jis rastu jiemdwiem wieta ant wieno laiwu, ka agentas weikei iszpildė. Bet wiena žmogysta jam ipuolė i aki ir pasirodė esanti moteriszke. Shaney praneszė apie tai palicijai, kuri abudu pajieszkotoju darbo suaresztawojo ir isz teisybės rado, kad wienas isz tu žmonių buwo wyriszka persitaisiusi moteriszke. Ji už sawo darba taps statyta i suda.

L. Balso Draugystė Naujame Jorke su lyg sziuolaik nedėldieneis turėjo tokius praneszimus: Szlupas sznekėjo: 1. apie istorija lietuwiu ir latwiu, 2. Mokslai senowės graiku, 3. Kiek moksluose istengė widuramžis. Butkewyczius kalbėjo apie magnasybe. 'Aglė' praneszė apie Auszra 1883 ir gi 1884 metu. — Susirinkimai yra atliekami kas nedėle, artimiausias praneszimas bus Szlupo 'Krutumas žmogiszkos dwasės XVI szjmtmetyje'.

ž d. lapkriczio 8 adynoje wakare bussusirinkimas lietuwiszkos Naujo Jorko parapijos No 16 ant Rivington str.

Kolektoreis L. B. Draugystės dėl Szenandorio tapė aprinkti M. W. Janczaitis ir J. Naujunas.

I draugyste Balso imokėjo: A Macziulonis 1 dor. K. Wilkutaitis 1 dor. D. Bajurunas 1 dor. G. Kailus 2 ,, A. Keidosz's 1 ,, J. Eiroszis 1 ,, P. Nawadunskis 1, K. Malinauskas 1 dor.

No draugystės Lietuwiszkojo Balso.

Kožnas skajtytojas Liet. Balso jau galėjo ajszkej supras-ti norus draugystės. Draugystė sawo paszaukima priderin-czej pilydi gales tik tada, kada ja skajtytoje parems pinin-gajs. Nedidelis yra dajgtas kožnam užsmokėi ant metu du dorėlus; nej wienas nepajus tusztuma kieszėnės atidawias ta dowana dėl naudos Lietuwa. Už taj draugystė L. Balso mejingaj užpraszo, idant brolej pasirupintu užmokėti i jos kasa ta nedideli mokesti. Wieno pajiegos czia nėko newejks Draugystė isz sawo pusės daro kiek galėdama, tegul ir kož-nas lietuwininkas atlieka sawo tautiszka parejga. Wienybė duos mums stiprybe. KOMITETAS L. B. D.

APGARSINIMAJ.

W. JABŁONSKIO

Lietuwiszkas Salunas czia rasi biljarda, atsigėrsi wynuczio, szalto aluczio ir užsi-ruktyti gausi skanu cigarėli. 34 Hester street Naujame Jorke.

LIETUWININKAJ PAS LIETUWININKAI!

Rasite szalto ir gero akus skanaus wyno ir likieriu mano salu-ne; tajgi ir biljarda. Jonas Butkauckas 262 East Broadway. Naujas Jorkas.

PIUS PASIACKAS

tikras agentas Singers Co siuwimo maszinu. Lietuwininkaj noredami gauti maszinas tajp kriauczisz-kas kajp ir del namu darbo, praszau, atsiszaukkite ing ma-nia, o wisados pigiau pirksite. Gywenu: 68 Forsyth str. N. Y. Office 34 Union Sqare, N. Y.

Redysteje Liet. Balso yra galima pirkti tas kningas: AUSZROS KALENDORIUS ANT 1885 METU --- 35. TEWYNAJNIU GIESME WYTURIO --- 15 c. AUSZRA ANT WISU METU --- \$ 2.00 • AUSZROS KALENDORIUS ANT 1884 M. --- 25 c. OSZKABALU DAJNOS --- 25 c. LIETUWISZKAS SZIUPINYS 15 c. DRAZDAUSKO SWIETISZKOS IR SZWENTOS GIESMES - 15 c. MIGLOWAROS DAJNOS --- 25 c. KNINGOS TEJSYBU --- 25 c. NERIO PAMOKSLAJ APIE GASPADORyste --- 25 c. Auszra už 1883 ir 84 po pusanthro dorėlo. Zirgas ir waikas, wistariszka arkeologiszkas iszty-rinėjimas Jono Basanawyczias. 1885. --- tiktai 25 c.

Didelė krautuwė nauju drapanu krome M. GOLDSZTEJNO, 26 South Main Street Shenandoah Pa.

Mano taworaj yra wisi nauji, o prekia pigiausia; tawo-rarj yra iszkloti ant statu, ir kožnas juos gali apžwalgyti be pagėlbos parduodancziujo. Musu krome nėko negalima yra nuderėti, nės neužsiszaukiamie nėko per wirszu. Už sawo tawora ranczyju. M. Goldsztejnus.

Naujas drabuži kromas L. GOLDINO,

19 South Main Street Shenandoah Pa. Didelė krautuwė marszkinu, skrybėlu, dzięgorėlu, len-ciuęėlu; drapanos wajku ir wyru. Už gėra tawora prekia pigiausia. O jeigu butu kur taworas negeras, asz už ji gra-žinsiu piningus atgal, kad bus taworas man sugražintas. L. Goldinas.

MAJNERIU SALUNAS.

Darbininkaj noredami gauti darba anglakasyklose gaus gėra roda pas mania. Łajkau alaus, likieriu ir wynu. Lietuwininkaj gali gauti nakwyne. JONAS MATULEWYCZIUS. Shenandoah Pa East Centre strett,